

Een buitengewone zomerstranding van levende nonnetjes *Macoma baltica* te Koksijde en Oostduinkerke in 2006

Marie-Thérèse Vanhaelen

Het alom gekende nonnetje tref je regelmatig aan op alle stranden van de Westkust maar na 1997 meestal onder de vorm van oude kleppen en regelmatig enkele lege doubletten. Vond ik sindsdien al eens enkele levende dieren en soms 's zomers een aantal roze, gele en witte verse juveniele dubbeltjes, dan was dat gewoonlijk op het strand van Sint-André, vóór de Schipgatduinen. De laatste tien jaren zag ik hier echter geen grote of massale verse strandingen meer van deze soort.

Vóór 1997 was het anders. Aan de hand van mijn notities geef ik een bondig overzicht: Vanaf 1983 werden er talrijk verse doubletten gevonden, vooral te Nieuwpoort; in 1988 vermeldde ik 'enkele levende nonnetjes te Koksijde en Oostduinkerke;' op 16 juli 1988 noteerde ik: "enkele 10.000-den doubletten" en op 24 augustus 1988: 'massaal in 3, soms 4 afzettingen (Oostduinkerke)'. De volgende jaren werden er in elk seizoen strandingen van 1000-den lege, verse *Macoma baltica* waargenomen.

Vanaf 1992 doken er opnieuw levende nonnetjes op. Het begon met enkele exemplaren en ging in stijgende lijn tot 24 maart 1995; toen schreef ik op: 'ODK meer dan 1000, grotendeels levend'. Ook in Koksijde en De Panne spoelden er datzelfde jaar levende *Macoma*'s aan. Op 8 mei 1996 was er nog een boeiende waarneming te Sint-André : 100-den levend, actief, zich ingravend.

Na de uiterst strenge winter 96-97 was het dus, zoals al gezegd, helemaal gedaan met zulke opvallende grote strandingen van verse *Macoma baltica*.

Bijna 8 jaar later in het najaar van 2004 bemerkte ik pas weer een duidelijke toename van deze soort op de Westkuststranden. Op 8 september 2004 telde ik te Koksijde, in een mui, minstens 110 levende en enkele 10-tallen lege volwassen blauwgrijze nonnetjes en op 23 september 2004 lagen er in De Panne opnieuw vele 10-tallen levende.

Het jaar nadien werden er op 9 augustus 2005 weer 10-tallen levende opgemerkt bij Sint-André.

In de voorbije zomer 2006 heeft zich dan eindelijk opnieuw een verrassende, omvangrijke levende stranding voorgedaan, zoals we die kenden van vóór 1997.

Het begon vanaf de laatste dagen van de snikhete julimaand, met uiterst weinig aanspoelsel toen er regelmatig enkele levende nonnetjes gesignaleerd werden op Sint-

André; zo toonde o.a. Ingrid De Jong me op 28 juli 2006 drie levende exemplaren. Augustus, met overvloedig regen en westenwind, bracht verandering op het strand: Op 11 augustus 2006 liggen er al 50 levende *Macoma baltica* vóór de Schipgatduinen, bovendien raapte ik die dag, tot mijn grote vreugde, een vers, leeg doublet op, dat aangeboord was door een tepelhoren. Het was de allereerste maal dat ik een dubbele, verse *Macoma* met een boorgat vond op onze stranden (terwijl boorgaatjes toch algemeen voorkomen in oudere, losse nonnetjeskleppen).

Op 13 augustus 2006 had de grote *Macoma*-stranding plaats. Net zoals na de herfst- en winterstormen lag er van ODK tot KOK een uitgebreid assortiment van verse en levende bivalven op het strand: 1000-den zaagjes *Donax vittatus*, enkele 100-den stevige strandschelpen *Spisula solida*, een 100-tal grote strandschelpen *Macra corallina*, allemaal levend of vers leeg, zelfs één driejarige otterschelp *Lutraria lutraria* met dier en al aangepikt, en dat middenin de zomer. Bovendien lagen er lege doubletten van de Amerikaanse zwaardschede *Ensis directus* (massaal), de grote zwaardschede *Ensis arcuatus* (30-tal), de messchede *Solen marginatus* (28 ex.), de afgeknotte gaper *Mya truncata* (3 ex.). Maar van deze bonte stranding waren de overvloedig aangespoelde levende nonnetjes *Macoma baltica* het allerbelangrijkste fenomeen van de dag: er lagen minstens enkele 1000-den levende en een paar honderd lege *Macoma*'s, allemaal volgroeide exemplaren. Alle levende nonnetjes waren blauwgrijs, sommige met roze of groenige rand. Het zwaartepunt van deze stranding lag te Sint-André, vóór de Schipgatduinen, maar je kon levende nonnetjes vinden tot Koksijde, bij het strandhoofd vóór het Vissersmonument.

We kunnen, na deze waarnemingen, besluiten dat *Macoma baltica*, die vanaf het getijdengebied tot ongeveer 15 m diep leeft (de Bruyne, 2004), er vele jaren over deed om, na de uiterst strenge winter 1997, zijn populaties vóór onze Westkust te herstellen. Misschien speelt de concurrentie van andere bivalven hierin ook een rol. Het zaagje *Donax vittatus* bijvoorbeeld leeft ongeveer in hetzelfde gebied als *Macoma baltica*. Het graaft zich veel minder diep in en valt als eerste slachtoffer van harde winters. Het slaagt er echter in om zijn populaties zowel te herstellen als in enkele jaren tijd bijzonder sterk uit te breiden: na de winter 1997 verscheen *Donax vittatus* gedurende 15 maanden niet meer op het strand, doch op 28 juli 1999 noteerde ik al een stranding van meer dan 1.500 levende zaagjes (Koksijde).

Wordt het habitat van *Macoma baltica* misschien ook belaagd door de nieuwkomer *Lutraria lutraria*, die leeft vanaf de laagwaterlijn tot ongeveer 100 m diep?

En is momenteel mogelijk ook *Abra alba*, de witte dunschaal, die de laatste jaren wél regelmatig massaal aanspoelt op de Westkuststranden een geduchte concurrent voor *Macoma baltica*?

Om nog maar te zwijgen van de invloed van de overrompelende aanwezigheid van de Amerikaanse zwaardschede *Ensis directus* op onze kust gedurende de laatste 20 jaar. Deze bedenking brengt ons bij het verhaal van ons inheemse klein tafelmesheft *Ensis minor*... maar dat is stof voor een later artikel.

Summary

High summer 2006 has seen a substantial wreck of live *Macoma baltica* on the western part of the Belgian coast, a first since the severe winter of 1996-1997.

The question is raised whether competition with other bivalves may explain the long time lap to recovery of *Macoma* populations.

Literatuur

DE BRUYNE, R.H., (2004). *Veldgids Schelpen*. KNNV Uitgeverij & Jeugdbonds-uitgeverij, Utrecht, 224 p.

Ter Yde, I
8670 Koksijde